

**MAGYARORSZÁGI
MUNKAPIAC,
2019-2020**

BAKÓ TAMÁS & LAKATOS JUDIT

Bevezető
A foglalkoztatottság alakulása
Munkaerőpiaci kereslet és -tartalék
Kereset, munkajövedelem, munkaerőköltség

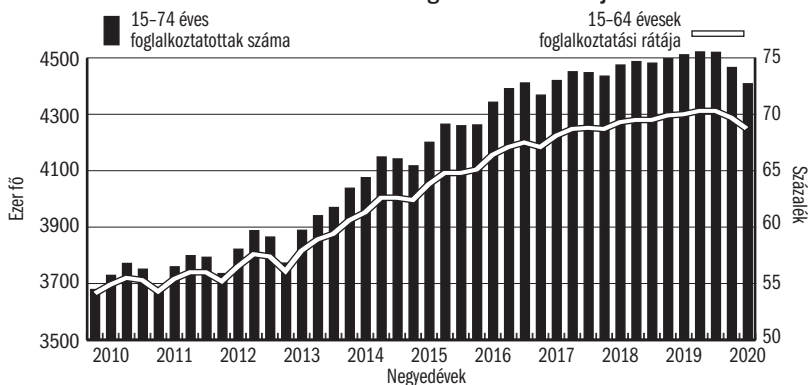
BEVEZETŐ

A magyar gazdaság 2019-ben az előző évekhez hasonló növekedési dinamikát mutatott, a GDP 4,9 százalékkal nőtt, ami elősegítette a munkavállalók számára kedvező munkapiaci környezet fennmaradását. A növekedés eltérő mértékben érintette az egyes ágazatokat, a volumennövekedés az építőiparban 21,7 százalék, az ipari termelésben 5,4 százalék volt, ugyanakkor a mezőgazdasági termelés volumene 0,3 százalékkal csökkent 2018-hoz képest. A 20–64 éves népesség 75,3 százaléka minősült foglalkoztatottnak, így a 2020-ra kitűzött uniós célszámot már 2019-ben sikerült realizálni, és ezzel az értékkel a tagországok középmezőnyébe kerültünk. A 2019. évi foglalkoztatási mutató az unió egyik legalacsonyabb munkanélküliségi rátájával párosult, a 3,4 százalékos hazai értéknél alacsonyabban csak három tagország büszkélkedhetett. A hazai munkakínálat – döntően demográfiai és strukturális okokból – csak részben tudta követni a munkakereslet növekedését, ezért tovább bővült a külföldi munkavállalók foglalkoztatása. A feszes munkapiac miatt javult a munkavállalók alkuereje, így folytatódott a keresetek dinamikus növekedése. A munkavállalók keresete átlagosan 11,4 százalékkal haladta meg az előző évit, a 2017 és 2019 közötti időszakban pedig a keresetek reálértéke összességében több mint 28 százalékkal nőtt. Meg kell azonban említeni, hogy a 2019-es évet jellemző kedvező munkapiaci környezet 2020 márciusától – a koronavírus-járvány hatására bekövetkező erőteljes gazdasági visszaesés miatt – jelentősen romlott. A járvány által teljes egészében érintett második negyedévben mintegy 103 000 fővel dolgoztak kevesebben, mint 2019 azonos időszakában (KSH, 2020).

A FOGLALKOZTATOTTSÁG ALAKULÁSA

2019-ben a munkaerő-felmérés szerint a foglalkoztatottak 4 millió 512 ezres létszáma csaknem 1 százalékkal (mintegy 40 ezer fővel) volt magasabb az előző évinél. Az éven belül a létszámváltozás a szokásos tendenciát követte, azaz az első három negyedévi emelkedés után a negyedik negyedévben stagnált. A pótlólagosan bevonható munkaerőforrások korlátossága játszott meghatározó szerepet abban, hogy a foglalkoztatás növekedésének üteme 2017 óta folyamatosan csökkent, mivel a munkáltatók többletmunkaerő iránti igénye érdemben nem változott, a betöltésre váró álláshelyek száma változatlanul magas maradt (1. ábra).

1. ábra: A 15–74 éves foglalkoztatottak létszáma és a 15–64 évesek foglalkoztatási rátája

Forrás: KSH MEF.

A munkaerő-kínálat mérséklődésének fő oka az, hogy a munkaerőpiacra belépő generációk létszáma lényegesen elmarad a kilépőkéitől. Míg 2010-ben a magánháztartásban élő munkavállalási korúnak számítók (15–64 évesek) még 6 millió 736 ezren voltak, a szám 2018-ra 6 millió 369 ezerre, majd 2019-ra újabb 42 ezerrel 6 millió 327 ezerre csökkent. A potenciális munkaerőforrás demográfiai okokra visszavezethető szűkülését 2021-ig a nyugdíjkorhatár lépcsőzetes emelése részben még ellensúlyozni tudja, viszont ennek hatását is gyengíti, hogy a felsőfokú nappali tagozatos tanulmányokat folytatott nők is egyre nagyobb arányban élhetnek a kedvezményes nyugdíjba vonulás lehetőségével.¹ A két nemre vonatkozó eltérő szabályozás a fő oka annak, hogy míg 1,4 százalékkal nőtt a 15–74 éves korcsoportba tartozó foglalkoztatott férfiak létszáma, a nőknél ez a növekmény csak 0,5 százalék volt 2019-ben. A hazai munkaerőforrások elégtelenségéhez hozzájárult az is, hogy a 2010-es évektől kezdve folyamatosan nőtt a külföldön munkát vállalók száma, bár az utóbbi két évben ez a folyamat már, úgy tűnik, megállt. Mivel a külföldön élő és dolgozó magyarok számáról megbízható adat nincs, így némileg bizonytalan az az adat is, hogy a munkavállalási korúak milyen létszámban állnak ténylegesen a hazai munkáltatók rendelkezésére.²

A munkaerőhiány enyhítése, a munkaerőforrások bővítése érdekében a közelmúltban több intézkedés is született. Így a nappali tagozaton tanulók foglalkoztatását segítő diákszövetkezetek mintájára megalakulhattak a nyugdíjas-szövetkezetek, 2019-től pedig még ennél is kedvezőbbé vált a nyugdíjasok foglalkoztatása azáltal, hogy sem nekik, sem alkalmazójuknak nem kell a keresetük utáni közterheket megfizetni. Az intézkedések sorába illeszkedik az is, hogy a gyermekgondozási ellátás megtartása mellett akár teljes munkaidőben is dolgozhatnak a kisgyermekes anyák úgy, hogy a kormány munkaerőpiaci visszatérésüket a bölcsődei hálózat folyamatos fejlesztésével is igyekszik elősegíteni. Az intézkedések hatására a fenti csoportok munkaerőpiaci jelenléte nőtt.

¹ 2018-ban a négyéves, 2019-ben pedig az öt éves képzéseket elvégzők is rendelkezhetnek 40 év jogviszonnyal.

² A bizonytalanság egyik forrása a felszorzás keretében szolgáló továbbvezetett népességszám, amelynek évenkénti aktualizálásakor nem tudható pontosan, hogy például hányan tartózkodnak munkavégzés céljából átmenetileg külföldön. Pontosabb adat csak azokról van, akiket a munkaerő-felmérés magyarországi háztartásuk tagjaként összeír. Az CLFS (*Community Labour Force Survey*) alapján az EU-EFTA-országokban 2019-ben 360 ezer 20–64 éves magyar állampolgárságú személy tartózkodott, akiknek 83,9 százaléka foglalkoztatott volt. Az összeírtak között a férfiak és a nők közel azonos arányban voltak, és feltételezhető, hogy jelentős részük olyan háztartásban élt, amelynek nem élt Magyarországon rólok információt szolgáltatni tudó tagja. Jóllehet az így összeírt magyarok abszolút száma, illetve a megfelelő népességhez viszonyított aránya a legtöbb volt szocialista országhoz képest alacsony volt, de a kivándorlás dinamikája 2010 és 2015 között felülmúlta ezen országokét, s a növekedés csak az utóbbi években lassult le.

A munkaerő-felmérés szerint 2014-ben 12,7 ezren dolgoztak nappali tagozatos tanulmányaik mellett, 2019-ben pedig 24,7 ezren. A diákok növekvő arányú foglalkoztatását leginkább a munkaerő-túlkereslet okozta bérnövekedés ösztönözte. Bár az átlag jelentősen nagyobb érintett létszámot takar, és a diákszövetkezetek által közölt adatokból kiindulva vélhetően jelentős azon dolgozó diákok száma is, akik a munkaerő-felmérés számára láthatatlanok, a tanulmányok melletti munkavégzés még mindig kevésbé általános, mint a legtöbb észak- és nyugat-európai országban.

A foglalkoztatott nyugdíjasok száma 2014 és 2019 között 128,2 ezerről 187,8 ezerre emelkedett. További nagyobb arányú munkaerőpiaci bevonásukat azonban korlátozhatja az emelkedő nyugdíjkorhatár, és ami ezzel együtt jár, az egészségügyi problémákkal küzdők arányának növekedése. A gyermekgondozási ellátás mellett munkát vállaló nők száma 2019-ben 24,5 ezer volt, 57 százalékkal több, mint volt 2014-ben. A gyermekgondozási ellátás melletti munkavégzés lehetőségével nagyobb arányban leginkább a magasabb iskolai végzettségű és így magasabb keresettel is rendelkező nők éltek. A gyermekgondozás mellett foglalkoztatottnak minősülő nők közel fele 2019-ben a felsőfokú végzettséggel rendelkezők köréből került ki.

Bár hivatalosan a tömeges bevándorlás továbbra sem kívánatos, a külföldi munkavállalók jelenlétét az utóbbi években egyre inkább igényelte a magyar gazdaság is. Jóllehet – részben szervezett formában – távoli országokból is érkeznek munkavállalók, a toborzás szempontjából az elsődleges célországokat a szomszédos nem uniós országok – Ukrajna és Szerbia – jelentik. 2017 júliustól lényegesen könnyebbé vált e két ország állampolgárai számára a magyarországi munkavállalás. Részben ennek eredményeként 2019-ben a legalább öt-fős vállalkozások már 52 ezer nem magyar állampolgárt foglalkoztattak, ami több mint kétszerese volt a 2015. évi létszámnak. Közel minden harmadik külföldi munkavállaló Ukrajnából érkezett. Munkavállalási engedélyt 2019-ben 14,2 ezren kaptak, míg a munkáltatók 40,3 ezer bejelentési kötelezettség alá vont munkakörben foglalkoztattak külföldieket, ez utóbbiak 70 százaléka ukrán, illetve szerb volt. A munkavállalási engedélyben adott évben részesülők 41 százaléka alapfokú végzettséggel rendelkezett, míg a bejelentési kötelezettséggel foglalkoztatottak esetében ez az arány közel 56 százalékos volt, azaz jellemzően képzettséget nem igénylő, rövid ideig tartó betanulással is betölthető munkakörökben foglalkoztatták a külföldi munkavállalókat.

A közfoglalkoztatási keretszámok csökkentése, valamint az, hogy egyre kedvezőtlenebb a 2017 óta befagyasztott közfoglalkoztatási bérek normal minimálbérhez viszonyított aránya,³ az érintetteknek az elsődleges munkaerőpiacra történő átterelését, így szintén a munkaerőhiány enyhítését segíti. A közfoglalkoztatottak ugyanis szintén munkaerőforrásnak minősülnek az elsődleges munkaerőpiac szempontjából. A közfoglalkoztatás kereteinek 2013. évi kiterjesztése alapvetően a munkanélküliség kezelését szolgálta, de vélhe-

³ 2012. évi bevezetésekor a bruttó közfoglalkoztatási bér még a normál minimálbér 77,2 százaléka volt, amely arány a szeptemberi egyszeri juttatás hatását figyelmen kívül hagyva 2019-re 54,1 százalékra csökkent.

tően szerepet játszott benne a munka nélkül szerzett jövedelem (értsd alatta a munkanélküli-segélyt) létét elutasító kormányzati ideológia is. Ahogy enyhült a munkanélküliség, illetve nőtt a munkaerőhiány, úgy csökkent az ilyen formában foglalkoztathatók létszáma, és 2019-ben már döntően csak azok dolgoztak közfoglalkoztatottként, akik munkaerőpiaci szocializációs probléma, a potenciális munkahelyek távolsága, esetleg koruk vagy képzetlenségük miatt nem tudtak más típusú munkát találni.⁴

Amint az 1. táblázat mutatja, 2019-ben a hazai elsődleges munkaerőpiacon dolgozók száma éves átlagban 4284,6 ezer főnek felelt meg, ami 68 ezres növekedést jelentett az egy évvel korábbihoz képest úgy, hogy a magukat közfoglalkoztatottnak tekintők száma 37 ezerrel csökkent, a munkaerő-felmérésben külföldi munkahelyet megjelölőké pedig 11 ezerrel nőtt. 2010 óta a hazai elsődleges munkaerőpiacon így összességében közel 700 ezer új munkahely jött létre.

1. táblázat: A foglalkoztatottak létszámának alakulása néhány fontosabb ismérv szerint, 2017–2019

Megnevezés	Foglalkoztatottak száma (ezer fő)			Változás 2019/2018	
	2017	2018	2019	ezer fő	százalék
Összesen	4421,4	4469,5	4512,1	42,6	101,0
Nem					
Férfi	2417,3	2446,2	2479,7	33,5	101,4
Nő	2004,1	2023,3	2032,4	9,1	100,4
Típus					
Belföldi elsődleges munkaerőpiac	4117,8	4216,6	4284,6	68,0	101,6
Közfoglalkoztatás	194,0	148,2	111,5	-36,7	75,2
Külföldi telephely	109,6	104,7	116,1	11,4	110,9
Régió					
Budapest	845,3	833,8	848,1	14,3	101,7
Pest	578,0	595,2	614,7	19,5	103,3
Közép-Dunántúl	498,7	499,1	505,6	6,5	101,3
Nyugat-Dunántúl	469,6	481,9	488,0	6,1	101,3
Dél-Dunántúl	369,3	374,0	373,0	-1,0	99,7
Észak-Magyarország	474,8	485,3	481,7	-3,6	99,3
Észak-Alföld	631,1	639,7	640,0	0,3	100,0
Dél-Alföld	554,8	560,5	561,0	0,5	100,1
Státus					
Alkalmazott	3964,4	4003,9	4024,8	20,9	100,5
Társas vállalkozás, szövetkezet tagja	156,8	149,4	164,5	15,1	110,1
Vállalkozó, önálló és segítő családtag	300,2	316,2	322,8	6,6	102,1

Forrás: KSH munkaerő-felmérés.

A foglalkoztatottakon belül némileg tovább nőtt a férfiak aránya. 2019-ben a 20–64 éves férfiak 83,1 százaléka volt foglalkoztatott, szemben a nőkre jellemző 67,6 százalékos aránnyal. Az előbbi 3,5 százalékponttal múlta felül az EU28 átlagát, az utóbbi 0,6 százalékponttal maradt el attól. A nőknek

⁴ A közfoglalkoztatás helyzetéről a későbbiekben még részletesen írunk.

férfiakénál lényegesen alacsonyabb foglalkoztatási rátáját elsősorban az magyarázza, hogy a gyermekgondozáshoz és családnál köthető otthoni feladatok ellátása hagyományosan rájuk hárul, emiatt főleg ők kerülnek ki végleg vagy átmenetileg a munkaerőpiacról. A foglalkoztatási ráta különbsége a két nem esetében a 30–35 évesek, illetve a 60–65 évesek esetében a legnagyobb. Az előbbi korosztályban azért, mert ez a gyermekgondozási ellátás igénybevétele tipikus időszaka, amelynek teljes hosszát a nők többsége még ma is kizárólag gyermekével tölti. Egy 2018 második negyedévi KSH-felvétel⁵ szerint a gyermekgondozási ellátás valamely formáját igénybe vevő nőknek mindössze 6,5 százaléka volt foglalkoztatott. Jóllehet a születéskor várható élettartam nőtt, ezzel azonban nem nőtt arányosan az egészségben eltölthető évek száma, így egyre több családnak kell idős hozzátartozójáról is gondoskodni. A jelzett felvételben 277 ezren válaszolták azt, hogy van gondozásra szoruló (felnőtt) családtagjuk, s ezt a feladatot az érintettek háromnegyede saját háztartásában végezte. Az idős, beteg családtagok ellátása szintén azok között az okok között van, amely miatt a nők nem jelentéktelen része kéri 40 év munkaviszony megléte esetén nyugdíjazását.

A foglalkoztatottság területi különbségei változatlanul igen jelentősek. 2019-ben a 15–64 éves népességre számított 70,1 százalékos országos átlaghoz képest a fővárosban a megfelelő korú népesség 74 százaléka, a Nyugat-Dunántúlon pedig 73,8 százaléka volt foglalkoztatott. Ezzel szemben a legrosszabb helyzetű, és a többi régiótól is egyre jobban lemaradó Dél-Dunántúl foglalkoztatási rátája csak 65,4 százaléknak felelt meg, amit a 2017-ig még sereghajtónak számító Észak-Magyarország követett 66,1 százalékkal. A foglalkoztatási ráta megyénkénti különbségei ennél is nagyobbak. Győr-Moson-Sopron megyében a 15–64 évesek 74,4 százaléka, Vas megyében 74,2 százaléka foglalkoztatott volt 2019-ben, szemben Somogy megye 62,9 százalékos értékével. Mint az a létszámváltozás abszolút számaiból látható, 2019-ben a munkaerőtöbbletet zömében a főváros és környékének munkahelyei szívták fel, a központi régióban egy év alatt közel 34 ezerrel nőtt a 15–64 éves korosztályba tartozó foglalkoztatottak létszáma, azaz a teljes létszámnövekmény mintegy háromnegyede itt realizálódott.

Míg a 2010 évek elején a legfeljebb alacsonyabb végzettségűek foglalkoztatási rátája még jóval elmaradt az uniós átlagtól, részben a közfoglalkoztatási programoknak, az utóbbi két évben pedig a krónikus létszámhiánynak köszönhetően ez a helyzet napjainkra megváltozott (2. táblázat). 2019-ben a legfeljebb alacsonyabb végzettségű 20–64 éves férfiak foglalkoztatási rátája elérte az EU-28-ra jellemzőt, az ilyen korú és végzettségű nőké pedig, ha nem is jelentősen, de már némileg az uniós átlag fölé került. Bár a foglalkoztatottság szempontjából az iskolai végzettség meghatározó maradt, a végzettségi szintek szerinti eltérés az elmúlt években jelentősen csökkent. A legfeljebb alacsonyabb, illetve a felsőfokú végzettségű 20–64 éves férfiak foglalkoztatási rátájának különbsége a 2010.

⁵ Lásd bővebben KSH (2020b).

évi 39,2 százalékponttól 2019-re 26 százalékpontra mérséklődött. A nők esetében a javulás kevésbé látványos, bár a változás itt is 9,5 százalékpontos volt.

2. táblázat: A 20–64 évesek foglalkoztatási rátája iskolai végzettség és nem szerint

Iskolai végzettség	2012		2016		2019	
	Magyarország	EU28	Magyarország	EU28	Magyarország	EU28
Férfiak						
Alap (ISCED1–2)	45,0	61,8	61,4	63,6	67,0	67,0
Közép (ISCED3–4)	67,9	75,3	79,2	77,2	83,5	79,7
Felső (ISCED5–8)	84,4	85,7	90,5	87,1	93,0	88,4
Összesen	67,3	74,5	78,6	76,8	83,1	79,6
Nők						
Alap (ISCED1–2)	30,7	42,7	42,1	43,4	46,3	45,6
Közép (ISCED3–4)	57,7	63,5	65,0	65,7	67,5	67,7
Felső (ISCED5–8)	74,3	78,5	80,0	80,2	79,8	82,1
Összesen	56,2	62,4	64,4	65,3	67,6	68,2
Együtt						
Alap (ISCED1–2)	36,9	52,0	50,7	53,6	55,7	56,7
Közép (ISCED3–4)	63,1	69,6	72,5	71,6	76,1	73,9
Felső (ISCED5–8)	78,5	81,9	84,4	83,4	85,2	85,0
Összesen	61,6	68,4	71,5	71,0	75,3	73,9

Megjegyzés: Alap: ISCED1–2, Közép: ISCED3–4, Felső: ISCED5–8.

Forrás: Eurostat database.

A nem és az iskolai végzettség együtt igen erősen meghatározza a munkaerőpiaci státust. 2019-ben 100 felsőfokú végzettségű, 20–64 év közötti férfiből 93 dolgozott, míg az ugyanilyen korú, de legfeljebb alacsony fokú végzettségű nők közül csak 46. Az alacsony iskolai végzettségűek egyfajta puffert jelentenek a gazdaság számára, ha jelentős a munkaerő-kereslet, a szakképzettség hiánya nem jelent feltétlenül hátrány az álláskeresésnél, viszont dekonjunkció idején ők veszíthetik el először munkájukat. Ezért is sajnálatos, hogy e réteg újratermelődése továbbra is folyamatos. 2019-ben a magyar 18–24 évesek 11,8 százaléka úgynevezett korai iskola elhagyónak minősült, ami ugyan alacsonyabb, mint a „listavezető” Spanyolország 17,3 százalékos aránya, de jóval magasabb a legjobb érték jellemezte horvát 3 százalékos aránynál, és meghaladta az EU28 10,3 százalékos átlagát is.

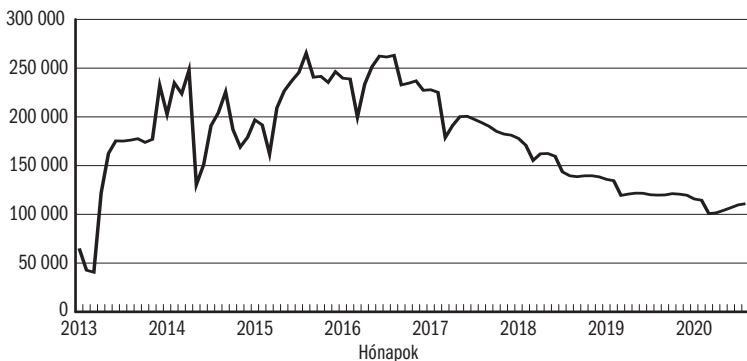
A foglalkoztatás egy sajátos és a közelmúltban meglehetősen sokakat érintő formáját jelenti a közfoglalkoztatás. Az ilyen formában foglalkoztatottak keretszámainak növelésével azoknak a társadalmi rétegeknek kívánt a kormány munkalehetőséget teremteni a világgazdasági válság utáni időszakban Magyarországon, akik nem tudtak elhelyezkedni az elsődleges munkaerőpiacon, mert képzettségi, képességbeli hiányosságaik voltak, az ország munkahelyben szegény részein éltek, vagy munkaerőpiaci szocializációs nehézséggel küzdöttek. Jóllehet a közfoglalkoztatásból általában nem egyszerű kilépni az elsődleges munkaerőpiacra, az elmúlt években ez lényegesen könnyebbé vált. A kialakult súlyos munkaerőhiány miatt ugyanis a cégek folyamatosan csök-

kentették egy-egy álláshely betöltésénél a jelentkezőkkel szemben támasztott igényeiket, hogy a folyamatos munkavégzést biztosítani tudják. Ennek eredményeként a közfoglalkoztatottak 2016-ban még 200 ezer feletti létszáma 2019-re megfeleződött.

A közfoglalkoztatásért felelős Belügyminisztérium adatai szerint 2019-ben a közfoglalkoztatottak száma éves átlagban 106,3 ezer fő volt, ami 29,4 ezerrel, 21,6 százalékkal elmaradt az egy évvel korábbtól is (2. ábra). Változott a közfoglalkoztatottak összetétele is: nőtt az idősebbek, iskolázatlanabbak aránya, és többségbe kerültek közöttük a nők. 2019 végén a közfoglalkoztatottak háromötöde volt nő, 11 százalékuk még alapfokú végzettséggel sem rendelkezett, míg további több mint 50 százalékuk pedig csak az általános iskolát végezte el. A férfiak még alapfokú vagy annál alacsonyabb végzettséggel is a nőknél nagyobb eséllyel tudtak az elsődleges munkaerőpiacra lépni, s főleg az építőipar volt az, amelyik a tanulatlan férfi munkaerőt felszívta.

2. ábra: A közfoglalkoztatottak létszámának alakulása, 2013–2020. II. félév

Forrás: Belügyminisztérium.

Tovább nőtték a területi különbségek is. 2019 decemberében a 102,9 ezer közfoglalkoztatottból 20,7 ezren Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében, 20,4 ezren Borsod-Abaúj-Zemplén megyében, míg további 9,8 ezren Hajdú-Bihar megyében dolgoztak. Ezekben a megyékben a közfoglalkoztatottak száma az országos átlagnál kevésbé csökkent (Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében például alig több mint 6 százalékkal), míg a csökkenés mértéke az átlagosnak mintegy duplája volt – még a szakképzetlenség részére is jelentős állás kínálatot biztosító – Győr-Moson-Sopron, Komárom-Esztergom, illetve Fejér megyékben. A legtöbb munkahelyet koncentrált fővárosban 2019 decemberében mindössze 5,2 ezren, az előző évinél 25 százalékkal kevesebben dolgoztak közfoglalkoztatottként, és ebből is kevesebb mint ezer fő volt fővárosi lakos.

A rugalmasnak tekintett foglalkoztatási formák – így a részmunkaidős foglalkoztatás (amely a munkavállaló egyéni élethelyzetéhez jobban illeszkedhet), illetve a határozott idejű szerződéssel történő foglalkoztatás (mely a munkáltatónak könnyíti meg a munka változó mennyiségéhez történő alkalmazko-

dást) – Magyarországon az Európai Unió egészére jellemzőnél kevésbé elterjedtek, de mindkét formára igaz az is, hogy igen nagyok a tagországok közötti, részben az eltérő munkaerőpiaci hagyományokban gyökerező, különbségek (3. táblázat). 2019 IV. negyedévében az európai uniós 19,9 százalékos aránnyal szemben Magyarországon a 15–74 éves foglalkoztatottaknak csak 5,1 százaléka mondta azt, hogy részmunkaidőben dolgozik, s az ilyen módon foglalkoztatottak aránya az elmúlt évtizedben lényegében nem változott. (Az európai tagországok arányszámai Hollandia 51,0 százaléka és Bulgária 1,9 százaléka között mozogtak, ebből az alacsonyabb értékek a volt szocialista országokra voltak inkább jellemzőek.) A magyar nők kétszer nagyobb arányban dolgoztak részmunkaidőben, mint a férfiak, viszont az ő arányuk állt távolabb a megfelelő európai uniós átlagtól. A részmunkaidős foglalkoztatás a diákmunkának köszönhetően a 15–24 éves korosztályban a legmagasabb, de ez is csak 6,2 százalékát jelentette az összes ilyen korú foglalkoztatottnak, szemben a közel 32,8 százalékos európai uniós átlaggal.

3. táblázat: A részmunkaidőben, illetve a határozott idejű szerződéssel foglalkoztatottak aránya, nemenként, 2019. IV. negyedév (százalék)

	Foglalkoztatottból részmunkaidős			Alkalmazásban állóból határozott idejű szerződéses		
	férfi	nő	együtt	férfi	nő	együtt
15–24 évesek	3,4	10,2	6,2	12,1	12,2	12,2
25–49 évesek	1,7	5,6	3,5	4,9	6,3	5,5
50–64 évesek	3,2	8,2	5,5	6,2	6,3	6,2
Magyarország összesen	3,1	7,5	5,1	5,8	6,7	6,2
EU28	9,7	31,8	19,9	13,1	14,0	13,5

Forrás: Eurostat-adatbázis.

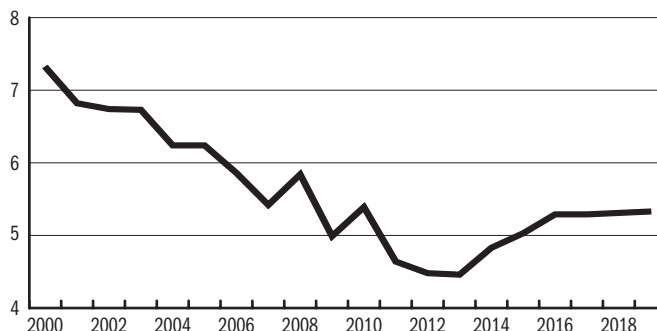
Érdemes megemlíteni, hogy a teljes foglalkoztatás általában prociklikus, míg a részmunkaidős foglalkoztatás kontraciklikus (vagyis gazdasági visszaesés esetén bővül, fellendülés esetén mérséklődik). Ebből az következne, hogy a fellendüléssel együtt járó toborzási nehézségek csökkentik a részmunkaidős foglalkoztatás valószínűségét. A részmunkaidős foglalkoztatásra azonban nemcsak az üzleti ciklus hat, hanem az intézményi környezet és a munkakínálat is. Fellendülés esetén elképzelhető, hogy a növekvő bérek hatására olyan addig inaktív munkavállalói csoportok is belépnek a munkapiacra, amelyek döntően részmunkaidős foglalkoztatást keresnek (például nyugdíjasok, kisgyermekes anyák). Noha a cégek szívesen alkalmaznának teljes munkaidős munkavállalókat, a toborzási nehézségek miatt kénytelenek részmunkaidős munkavállalókat felvenni. A gazdasági fellendülés idején fellépő toborzási nehézségek csökkenthetik a már meglévő részmunkaidős állások számát, de ezzel együtt nőhet a részmunkaidőben foglalkoztatottak száma az újonnan felvettek körében, ha döntően olyan munkavállalói csoportok keresnek munkát, amelyek a részmunkaidős foglalkoztatást preferálják.

Ugyanebben az időszakban határozott idejű szerződéssel az alkalmazásban állók 6,2 százaléka dolgozott, ami kevesebb mint fele volt az európai uniós átlagnak. (A tagországok szerinti különbségek ezen a téren is számottevők, a magyarányú munkanélküliséggel küzdő Spanyolország 26,1 százalékos értékével szemben Litvániában mindössze 1,1 százalék volt a megfelelő arány, s az alacsonyabb értékek – Lengyelország kivételével – itt is a volt szocialista országokra jellemzők.) A határozott idejű szerződés előfordulási gyakoriságát tekintve a nők és férfiak között nincs érdemi különbség, míg a fiatal korosztályok a diákmunka, illetve a rájuk nagyobb arányban jellemző próbaidős munkavégzés miatt felülreprezentáltak.

A folyamatosan emelkedő nyugdíjkorhatár ellenére életük során a magyarok az európai uniós átlagnál rövidebb időt töltenek munkával. Az Eurostat adatai szerint 2019-ben a munkával töltött idő átlagos hossza a férfiak esetében 37,4 évnél felelt meg, szemben a 38,7 éves európai uniós átlaggal. A nőknél a gyermekvállalás miatt kieső idő, az alacsonyabb foglalkoztatási ráta és az eltérő nyugdíjszabályok miatt ez csak 31,2 év volt, míg az Európai Unióban a nők átlagosan 33,9 évet dolgoztak. Viszonylag alacsony az úgynevezett nem normál munkarendben, időbeosztásban dolgozók aránya is, így több műszakos munkarendben 2019-ben a férfiak 15,3 százaléka, a nőknek pedig 14,3 százaléka dolgozott. Az előbbi 4,1, az utóbbi 3 százalékponttal maradt el az európai uniós átlagtól. Szombati munkavégzés a foglalkoztatott a férfiak 9,5 százaléka, a nők 7,4 százaléka volt jellemző, míg vasárnap 6,9 százaléka, illetve 5,1 százaléka dolgozott. 2018-ra a KSH elemzést készített a távmunka elterjedtségéről s az így foglalkoztatottak főbb jellemzőiről (KSH, 2020c). Eszerint az alkalmazásban állók 3,7 százaléka, 144 ezer fő dolgozott akkor ebben a formában, férfiak és nők közel azonos arányban. 69 százaléka felsőfokú végzettséggel rendelkezett, s a fővárosban, illetve a nagyobb városokban élők erősen felülreprezentáltak voltak.

A foglalkoztatás utóbbi években tapasztalható dinamikus bővülésének ugyanakkor vannak árnyoldalai. A munkabalesetek aránya kisebb-nagyobb visszatérésektől eltekintve folyamatosan csökkent 2000 és 2013 között, majd a foglalkoztatás bővülésével párhuzamosan 2014 után ismét növekedésnek indult (3. ábra). A munkabalesetek növekedése mögött alapvetően két hatás húzódik meg. Egyrészt azokban az ágazatokban nőtt erőteljesen a foglalkoztatás, amelyek jobban kitéttek a munkahelyi baleseteknek (például feldolgozóipar). Másrészt a pótlólagos munkaerő-keresletet a munkakínálat nem tudta követni, ezért a munkáltatók egy jelentős része növelte a ledolgozott órák számát (túlóra elrendelésével, illetve a részmunkaidős foglalkoztatás visszaszorításával), ami növeli a munkabalesetek bekövetkeztének a valószínűségét. Ez utóbbi hatásra talált bizonyítékot Lee–Lee (2016), akik dél-koreai adatokon végzett becslések alapján azt találták, hogy a heti egy órával rövidebb munkaidő 8 százalékkal csökkenti a munkahelyi sérülések számát.

3. ábra: Ezer foglalkoztatottra jutó munkabalesetek arányának alakulása, 2000-2019

Forrás: KSH Stadat.

MUNKAERŐPIACI KERESLET ÉS -TARTALÉK

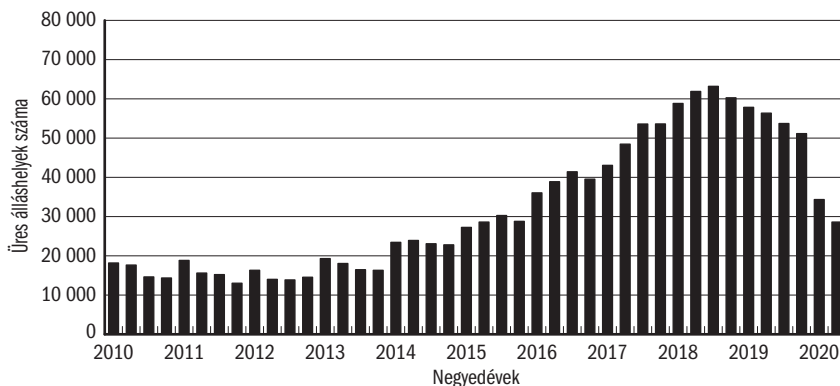
A munkaerőhiány 2019-ben is jelen volt a gazdaságban, de a munkáltatók pótlólagos munkaerő iránti szükséglete némileg mérséklődött. A legalább öt főt foglalkoztató vállalkozások, a költségvetési intézmények és a foglalkoztatás szempontjából jelentős nonprofit szervezetek által jelzett létszámgigény elmaradt az egy évvel korábbtól. 2019-ben éves átlagban a munkáltatók adatközlése szerint az üres vagy a közeljövőben megüresedő álláshelyek átlagos száma 79 ezer volt, szemben az egy évvel korábbi 84 ezerrel (4. ábra). Ez a mérséklődés részben összefügg a külföldi munkavállalók számának növekedésével is, ugyanis jellemzően azokban az ágazatokban csökkent az üres álláshelyek száma, ahol a külföldi munkavállalók létszáma nőtt. Az üres állások 70 százalékát a vállalkozások jelentették. Ebben a körben további 55 ezer főt szeretnek volna még alkalmazni. A szektorok közül a költségvetési intézményeknek (katonák nélkül) további 20 ezer, a nonprofit szervezeteknek pedig közel 3,5 ezer munkavállalóra lett volna szükségük. Egy évvel korábban a versenyszféra többletigénye nemcsak abszolút mértékben, de az összes betöltésre váró álláshelyhez viszonyított értéket tekintve is még magasabb volt.

Az üres álláshelyeknek az összes álláshelyhez viszonyított aránya 2019-ben 2,5 százaléknak felelt meg, ami így 0,2 százalékponttal elmaradt az egy évvel korábbtól, de összességében így is némileg meghaladta az európai uniós átlagot.⁶ Ezen belül a versenyszférában 2,4 százalékot, a költségvetésben 2,9 százalékot, a nonprofit szektorban 2,0 százalékot tett ki ez az arány. A mutató értéke jóval az átlag feletti volt a továbbra is igen jelentős munkaerő gondokkal küzdő humán egészségügyi, szociális ellátást nemzetgazdasági ágban (4,1 százalék), a versenyszféra túlsúlya jellemezte területek közül az adminisztratív szolgáltatás (3,7 százalék) és az információ, kommunikáció (3,3 százalék) nemzetgazdasági ágakban. Meg kell említenünk, hogy a koronavírus-járvány

⁶ Az Európai Unióban 2019 IV. negyedévében száz álláshelyre 2,2 betöltésre váró álláshely jutott.

hatására bekövetkező gazdasági visszaesés miatt 2020 második negyedévében feleannyi bejelentett üres álláshely volt, mint 2019 azonos időszakában.

4. ábra: Az üres álláshelyek száma a versenyszférában

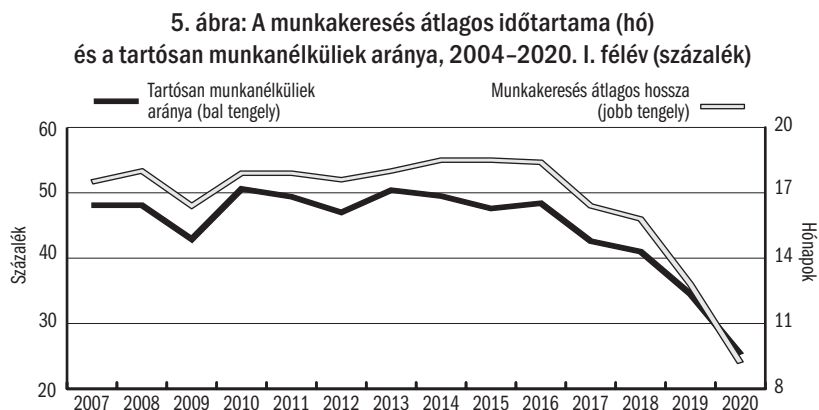
Megjegyzés: Legalább öt főt foglalkoztató vállalkozások köre.

Forrás: KSH negyedéves munkaügyi jelentések.

A Nemzeti Foglalkoztatási Szolgálatnak (NFSZ) a munkáltatók munkaerő-igény-bejelentéseire épülő statisztikája szintén a többletmunkaerő iránti igény mérséklődését jelezte. 2019 decemberében összesen 24 ezer új üres álláshelyet jelentettek be a munkáltatók, 13 százalékkal kevesebbet, mint 2018 azonos időszakában, 2019 pedig átlagosan havi 39 ezer bejelentés érkezett, 26 százalékkal kevesebb, mint egy évvel korábban. A decemberi zárónapon összességében mintegy 56 ezer volt a bejelentett betöltetlen álláshelyek száma.

A munkaerő-tartalék merítési bázisa több, a munkaerőpiactól különböző távolságra lévő csoportból tevődik össze. Legközelebb a munkanélküliek állnak, hiszen az összes általánosan használt definícióban szerepel, hogy ők valamilyen lépést tesznek foglalkoztatottá válásuk érdekében. Az ENSZ szakosodott munkaügyi szervezete, az ILO által kidolgozott és a KSH munkaerő-felmérésében is használt definíciónak⁷ megfelelő munkanélküliek átlagos létszáma 2019-ben rekord alacsony szintet ért el. Éves átlagban 160 ezer volt a létszámuk, ami 3,4 százalékos munkanélküliségi rátának felelt meg. A létszám így 12 ezer fővel, a munkanélküliségi ráta pedig 0,3 százalékponttal volt alacsonyabb az egy évvel korábbinál. A nők munkanélküliségi rátája némileg jobban csökkent, mint a férfiaké, s így a két nem munkanélküliségi rátája 2019-ben lényegében azonosan alakult (a férfiak 3,4, százalék, nők 3,5 százalék). A munkaerőpiaci túlkereslettel magyarázhatóan a munkakeresés átlagos időtartama igen jelentősen, közel 3 hónappal rövidült, 2019-ben 12,8 hónapnak felelt meg, és a tartósan álláskereső aránya is jóval elmaradt a korábbi éveket jellemzőtől (5. ábra). A koronavírus-járvány nem befolyásolta sem a tartós munkanélküliek arányának, sem a munkakeresés átlagos hosszának 2016 óta tartó csökkenő tendenciáját a 2020 első félévére vonatkozó adatok alapján.

⁷ Nem folytatnak jövedelem-szerző tevékenységet, keresnek munkát és rendelkezésre állnak.

Megjegyzés: A 2020-as adat előzetes, az első két negyedév átlaga.

Forrás: KSH munkaerő-felmérés.

A csökkenő munkanélküliség ellenére a területi különbségek továbbra is jelentősek. 2019-ben a korábbi évekhez hasonlóan a régiók közül a 15–74 évesek munkanélküliségi rátája Nyugat- és Közép-Dunántúlon volt a legalacsonyabb (1,8, illetve 2,0 százalék). Az elmúlt évhez képest ugyan némileg csökkent a munkanélküliek száma Észak-Alföldön is, de a munkanélküliségi ráta továbbra is itt volt a legmagasabb, (6,3 százalék). A régiók többségében a változás nem volt számottevő, kivéve a Dél-Dunántúlra jellemző 0,8 százalékpontos javulást. Ezen belül Baranya megye 6,6 százalékos rátája továbbra is kiugró, jóllehet ez mégis kedvezőbb, mint a Szabolcs-Szatmár-Bereg megyére – a jelentős volumenű közfoglalkoztatás ellenére is – jellemző, 8,2 százalékos érték. A munkanélküliségi ráta Győr-Moson-Sopron megyében (1,2 százalék) és Veszprém megyében (1,3 százalék) volt a legalacsonyabb, így a legjobb és a legkedvezőtlenebb érték jellemezte megyék közötti különbség közel hét-szeres volt 2019-ben.

A KSH munkaerő-felméréséhez használt definíciónak megfelelő munkanélküliek létszámánál kevésbé csökkent a Nemzeti Foglalkoztatási Szolgálatnál nyilvántartott álláskeresőké: 2019-ben éves átlagban 251 ezren voltak, ami így alig ötezer fővel maradt el az egy évvel korábbtól (4. táblázat). A nyilvántartott álláskeresőkön belül nőtt az álláskeresői járadékban, segélyben részesülők aránya – részben azért, mert a nyugdíjhoz közel állók az életkorral összefüggő erőteljes munkaerőpiaci diszkrimináció tudatában aktív álláskereső helyett gyakran kényszerülnek a keresethez képest ugyan alacsony összegű, de biztos pénzügyi forrást jelentő segély igénybevitelére. A pénzbeli ellátásban részesülőknek 2019-ben már csak a felét tették ki azok, akik csupán az évek óta változatlan összegű – havi 22 800 forintos – szociális ellátást kapták. Az összes nyilvántartott álláskeresőnél némileg jobban csökkent a pénzbeli támogatásban jellemzően nem részesíthető pályakezdők száma.

4. táblázat: Nyilvántartott álláskeresők (ezer fő)

Időszak	Nyilvántartott álláskeresők száma	Ebből:			
		pályakezdő	álláskeresési járadékra, segélyre jogosult	szociális ellátásban részesülő	ellátásban nem részesül
2018	255,3	24,8	64,0	75,7	115,7
2019	250,9	22,6	69,1	68,4	113,5
Változás 2018-hoz képest (százalék)	-1,7	-8,8	8,1	-9,7	-1,9

Forrás: *Nemzeti Foglalkoztatási Szolgálat* regisztere (<http://nfsz.munka.hu>).

A KSH munkaerő-felmérésében 290 ezren sorolták magukat a munkanélküliek közé, közelítően annyian, amennyi az ILO-munkanélküliek és az inaktívak közül a munkaerő-tartaléknak minősülők együttes létszáma. Ez utóbbiak száma, megegyezően az előző évvel, 112 ezer főnek felelt meg.

2019-ben tovább csökkent a munkavállalási korúnak tekintett (15–64 éves) inaktívak száma, ami a nyugdíjkorhatár emelése miatt a nyugdíjasok kategóriáját érintette a legnagyobb mértékben. Demográfiai okokból csökkent a tanulók száma is, emellett 2019-ben a korábbinál többen vállaltak közülük munkát, és kerültek ezért át a foglalkoztatotti kategóriába. 2019-ben némileg rendezték az ápolási díj összegét, így vélhetően ennek hatására az előző évinél valamivel többen voltak ilyen jogcímen távol a munkaerőpiactól.

KERESET, MUNKAJÖVEDELEM, MUNKAERŐKÖLTSÉG

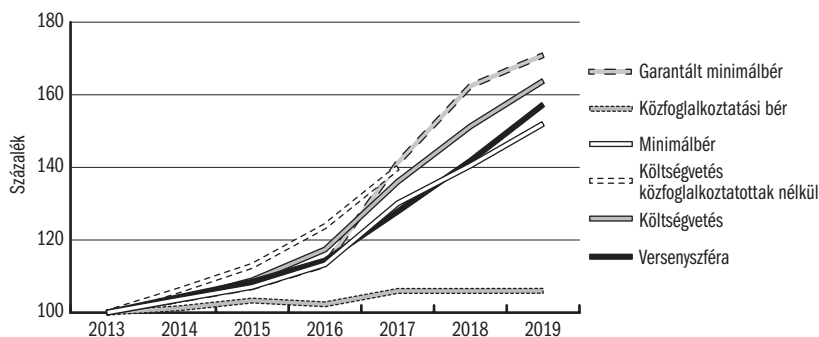
2019-ben is folytatódott a kereseteknek a megelőző két évre jellemző dinamikus növekedése (6. ábra). A bruttó átlagkereset (és egyben a nettó is) 11,4 százalékkal haladta meg az előző évit. A legalább öt főt foglalkoztató vállalkozásoknál, a költségvetési intézményeknél és a foglalkoztatás szempontjából jelentős nonprofit szervezeteknél teljes munkaidőben alkalmazásban állók bruttó átlagkeresete a 2018. évi 329 900 forint után 367 800 forintra változott. A keresetek ilyen jelentős ütemű növekedésének fő oka továbbra is a vállalkozások munkaerő-megtartó, -megszerző törekvése volt, amit a munkaerő-hiányos környezetben csak a bérek emelésével lehetett elérni.

A minimálbért és a garantált bérminimumot 2019-ben a kormány – az érdekegyeztetési tárgyalások eredményeként – 8 százalékkal emelte, ami miatt nőtt a munkavállalók azon nem jelentéktelen részének a kereseti lemaradása, akiket minimálbéren foglalkoztattak a munkáltatók. A verseny- és a költségvetési szférában dolgozók keresete közötti olló is tovább nyílt, annak ellenére, hogy a közfoglalkoztatottak létszámának csökkenése növelte az utóbbi terület esetében kimutatott bérdinamikát. Míg a vállalkozásokban dolgozók bruttó keresetének növekedési üteme éves szinten 11,6 százaléknak felelt meg (ami közel 381 ezer forint bruttó kereseti átlagot jelentett), a költségvetés területén dolgozóké 10 százalékkal, a közfoglalkoztatottakat figyelmen kívül hagyva

pedig mindössze 7,9 százalékkal emelkedett. Ez utóbbi 373,2 ezer forint kereseti átlagot jelentett, azaz a közsférában dolgozók nominális keresete közfoglalkoztatottak nélkül számolva elmaradt a versenyszférára jellemzőtől, jóllehet a szellemi munkakörben dolgozók – de a felsőfokú végzettséghez kötött munkaköröket betöltők – aránya is az előbbi sférában a magasabb. A megfigyelt nonprofit szervezeteknél dolgozó, nem közfoglalkoztatotti státusú több mint másfél százezer munkavállaló bruttó keresete 9,2 százalékkal haladta meg az egy évvel korábbi, amely így 347 ezer forintra változott.

6. ábra: A bruttó keresetek növekedési üteme (2013 = 100 százalék)

Forrás: KSH intézményi munkaügyi statisztika, NAV járulékbevallás.

A közfoglalkoztatottak részére megállapított bér 2017 óta változatlan: 2019-ben is bruttó 81 530 forint (illetve nettó 54 217 ezer forint) volt. Ennél magasabb díjazásban csak az a minimális számú közfoglalkoztatott részesült, aki szakképzettségének megfelelő vagy munkavezetői munkát végzett. 2019-ben – vélhetően a közfoglalkoztatási bérnek a megélhetési költségekhez viszonyított kedvezőtlen aránya miatt – a közfoglalkoztatottak meghatározott része kormányrendelet alapján szeptemberben egyszeri (egyhavi keresetnek megfelelő összegű, azaz bruttó 81 530 forint) juttatásban részesült, így az ilyen formában foglalkoztatottak kereseti átlaga 87,4 ezer forintnak felelt meg, így 6,2 százalékkal haladta meg az egy évvel (és a két évvel) korábbi átlagot.

2019-ben a versenyszféra túlsúlya jellemezte nemzetgazdasági ágak többségében átlag feletti volt a keresetnövekedés üteme. Közfoglalkoztatottak nélkül számítva a legnagyobb arányú, 12,9 százalékos keresetnövekedés a feldolgozóiparban volt, és 12,8 százalékkal emelkedtek a bruttó átlagkeresetek az építőiparban és a kereskedelemben, de 12 százalékot meghaladta a növekedés üteme a tudományos és műszaki tevékenység és a mezőgazdaság nemzetgazdasági ágakban is. A szállítás és raktározás nemzetgazdasági ág bérnövekedési üteme viszont már elmaradt az átlagtól, mivel az idesorolt jelentős létszámú állami cég bérfeljesztési megállapodásai jellemzően csak a 2016–2018 időszakra terjedtek ki. A legmagasabb kereseti átlag jellemezte pénzügyi, biztosítási tevékenység nemzetgazdasági ágban is relatíve szerény keresetnövekedés

valósult meg, vélhetően azért mert itt a munkaerőhiány továbbra sem igazán jellemző (5. táblázat).

5. táblázat: A teljes munkaidőben alkalmazásban állók bruttó átlagkeresete nemzetgazdasági áganként, 2019

Nemzetgazdasági ág	Bruttó átlagkereset (forint/fő/hó)		Bruttó átlagkereset indexe (előző év =100 százalék)	
	közfoglalkoztatottakkal együtt	közfoglalkoztatottak nélkül	közfoglalkoztatottakkal együtt	közfoglalkoztatottak nélkül
Mezőgazdaság	293 207	299 170	114,1	112,7
Bányászat	433 732	433 732	112,2	112,9
Feldolgozóipar	391 907	391 924	112,9	112,9
Energiaipar	603 003	603 406	108,5	108,4
Ipar (víz- és hulladékgazdálkodás nélkül)	399 270	399 295	112,6	112,6
Víz- és hulladékgazdálkodás	343 570	348 811	112,1	111,5
Ipar összesen	396 079	396 457	112,6	112,6
Építőipar	287 851	290 161	113,0	112,8
Kereskedelem	342 830	342 838	112,8	112,8
Szállítás és raktározás	345 091	346 344	109,9	109,7
Szálláshely-szolgáltatás, vendéglátás	239 585	239 713	111,7	111,6
Információ és kommunikáció	623 527	623 527	110,6	110,6
Pénzügyi szolgáltatás	665 380	665 442	107,5	107,5
Ingatlanügyletek	312 371	317 306	106,8	106,2
Tudományos és műszaki tevékenység	507 670	508 667	112,8	112,7
Adminisztratív szolgáltatás	306 208	308 667	111,6	111,2
Közigazgatás	442 437	454 891	112,6	111,6
Oktatás	334 862	335 657	104,3	104,2
Humán egészségügyi, szociális ellátás	247 211	314 746	112,4	107,9
Művészet és szabadidő	366 803	371 772	111,9	110,2
Egyéb szolgáltatás	305 759	311 356	113,8	109,1
Nemzetgazdaság összesen	367 833	378 106	111,4	110,6

Forrás: KSH, NAV.

A közsféra túlsúlya jellemezte nemzetgazdasági ágak közül a legjobban a köz-igazgatás és kötelező társadalombiztosítás nemzetgazdasági ágban dolgozók keresete nőtt, közfoglalkoztatottak nélkül számolva 11,6 százalékkal, amit döntő részben az magyaráz, hogy tíz év után először a központi közigazgatásban dolgozók is – átlagosan 30 százalékos – béremelésben részesültek. Az érintett kör esetében azonban sokat levon ennek értékéből, hogy fedezetét részben az előző évben végrehajtott létszámleépítés teremtette meg, valamint az, hogy a keresetrendezés a ledolgozandó munkaidő növekedésével párosult, a korábbi többé-kevésbé kiszámítható előmeneteli rendszer teljes átalakítása mellett.

A munkatörvénykönyvre hivatkozva a napi munkaidőbe már nem számít bele az ebédidő, és radikálisan módosultak a szabadság megállapítására vo-

natkozó szabályok is. Nőtt ugyan a gyermeket nevelők pótszabadsága, a besztottak alapszabadságának mértéke viszont a ledolgozott évek helyett a teljesítmény alapján megállapított besorolási kategóriához lett kötve úgy, hogy a minimálisan és a maximálisan adható napok száma is csökkent. A szakszervezet számításai szerint így 2019-ben egy átlagos dolgozó többletmunkaideje az egy hónapot is megközelíthette, miközben a munkaterhelés a létszámcsökkentés miatt növekedett.

Az egészségügy és szociális ellátás nemzetgazdasági ágon belül az egészségügyben dolgozók keresetnövekedési üteme – közfoglalkoztatottak nélkül számolva – 7,7 százaléknak, a szociális területen dolgozóké pedig 8,4 százaléknak felelt meg. Az egészségügyi szakdolgozók eredetileg 2019 novemberétől esedékes (egy többletcsős rendezés első fokát jelentő) 8 százalékos béremelését a területet jellemző erőteljes elvándorlás miatt előre hozták júliusra. Ez az intézkedés – a négyezer, ettől a dátumtól szintén az egészségügyi szakdolgozói kategóriába sorolt védőnővel együtt – 82 ezer főt érintett. A szociális területen dolgozóknál az alacsony keresetek miatt a minimálbér-emelés hatása is erőteljesen befolyásolta a keresetnövekedés ütemét. A közsféra dolgozói közül az első jelentős béremelésben részesülők a köznevelésben dolgozó pedagógusok voltak 2013-ban, majd ezt követően több más, az oktatás nemzetgazdasági ágban dolgozó munkavállalói csoport (technikai munkatársak, egyetemek, főiskolák oktatói) keresetét is rendezték. Ezen intézkedések azonban a 2019. évi keresetek növekedési ütemére már nem voltak hatással, így ebben a nemzetgazdasági ágban mindössze 4,3 százalékkal emelkedtek a bérek. A nemzetgazdasági átlaghoz viszonyítva így a például a pedagógusok kereseti lemaradása tovább nőtt. Ez, valamint az, hogy a pedagógus bértábla vetítési alapja 2015 óta nem az adott évre érvényes minimálbér, jelentős – különböző formájú demonstrációkban is tetet öltött – elégedetlenség forrása lett.

Részben a közsféra és a versenyszféra eltérő kereset dinamikája miatt, részben pedig azért, mert a munkaerőhiány az alacsony kvalifikációs igényű területeken jelentkezett erőteljesebben, a fizikaiak és a szellemiek keresete valamelyest közelített egymáshoz. 2019-ben a fizikai dolgozók kereseti átlaga 270,1 ezer forintnak felelt meg 13,2 százalékos növekedési ütem mellett, a szellemieké pedig ennél jóval kisebb, 9,8 százalékos növekedési ütemmel 471 ezer forintra emelkedett. A foglalkozási főcsoportok szerinti keresetnövekedés is hasonló képet mutatott, a mezőgazdasági foglalkozásúaké 15,8 százalékkal, a szakképzettséget nem igénylő (egyszerű) foglalkozásúaké 15,4 százalékkal haladta meg az egy évvel korábbit, de a növekedésben a jellemzően e két foglalkoztatási főcsoportba sorolt közfoglalkoztatottak létszámának csökkenése is szerepet játszott. Őket 13,6 százalékkal a gépkezelők, összeszerelők, járművezetők követték. A szellemi munkakörben dolgozók közül az irodai, ügyviteli (ügyfélkapcsolati) foglalkozásúak bruttó átlagkeresete nőtt a leggyorsabban, 12,9 százalékkal. Foglalkozási főcsoportok szerint így a legmagasabb (711,7

ezer forint) bruttó keresetű gazdasági, igazgatási, érdekképviselési vezetők, törvényhozók és a legkisebb keresetű (195,2 ezer forint) szakképzettséget nem igénylő (egyszerű) foglalkozásúak kereseti különbsége 3,6-szoros volt. 2019-ben a teljes munkaidőben alkalmazásban álló férfiak bruttó átlagkeresete 20 százalékkal haladta meg a nőkéét, és szélesedett a két nem közötti kereseti rés, amiben szintén közrejátszott az, hogy a kisebb növekedési ütem jellemezte középszférát, amelyben magas a nők aránya.

2019-ben a keresetek esetében az egyetlen érdemi adó- és járulékrendszerbeli változást az jelentette, hogy a teljes munkaidőben nem túl nagy számban foglalkoztatott nyugdíjasoknak már nem kellett keresetük után a szolidaritási hozzájárulási adót megfizetni.⁸ Így a nettó kereset növekedési üteme a bruttó keresetével megegyezően 11,4 százalék volt, ami a teljes munkaidőben foglalkoztatottak körében 244,6 ezer forintos átlagot jelentett. A fogyasztói árak adott időszakban, 3,4 százalékos emelkedése mellett a keresetek reálértéke átlagosan 7,7 százalékkal nőtt.

A nyugdíjasok újonnan bevezetett foglalkoztatotti kedvezménye mellett az alkalmazásban állók (de általában is a munkavégzésből származó jövedelemmel rendelkezők) több különböző jogcímen lehetnek adó- és járulékkedvezményekre jogosultak. Ezek közül a családi adókedvezmény érinti a legszélesebb kört, de idesorolható az első házásoknak járó vagy a meghatározott betegségekben szenvedők által igénybe vehető jövedelemadó-kedvezmény is. 2019-ben a kedvezmények figyelembevételével számított nettó átlagkereset nemzetgazdasági szinten 252,1 ezer forintra becsülhető, ami 11,5 százalékos növekedést jelent az egy évvel korábbihoz képest. 2019-ben a bruttó havi munkajövedelem átlagosan 383,4 ezer forintnak felelt meg. A kereseten felüli juttatások egy főre jutó összege ebből 15 500 forint volt, amelynek legnagyobb tételét a cafetéria jelentette. Az, hogy ennek egyre kevesebb eleme nyújtható kedvező adózási feltétellel,⁹ megmagyarázza, hogy az egyéb munkajövedelem elemeinek súlya a teljes munkajövedelmen belül 2019-ben lecsökkent. A nemzetgazdasági ágak döntő többségében ez a tendencia érvényesült, kivételt ez alól csak a jelentős nyereséget realizáló energiaipar és a szálláshely-szolgáltatás, vendéglátás jelentett. Az egyéb munkajövedelem egy főre jutó nagysága szerinti ágazati különbségek igen jelentősek. Az energiaiparban dolgozók egyéb munkajövedelme havi átlagban megközelítette a 36 ezer forintot, ezzel szemben például az építőiparban mindössze ötezer forintot tett ki.

⁸ Igaz, így a nyugdíj mellett végzett keresőmunkával a nyugdíj összege sem növelhető.

⁹ 2019-ben kedvező 34,5 százalékos levonással terhelt elem csak a maximálisan 450 ezer forint (200 ezer forint, ha a munkáltató költségvetési szerv) keretösszegig adható Széchenyi Pihenő Kártya (SZÉP kártya) juttatás, azon belül annak három alszámlája maradt (szálláshely-alszámla legfeljebb évi 225 ezer forintig, vendéglátás-alszámla legfeljebb évi 150 ezer forintig, szabadidő-alszámla legfeljebb évi 75 ezer forintig). Ha a keretösszeget meghaladja a juttatás vagy az egyes alszámlákra az éves keretösszegnél magasabb összegű juttatást utalna a munkáltató, annak adóterhe már az általános 40,7 százalék. 2019-től a korábbi években még nagy népszerűségnek örvendő pénzösszeg-juttatás kedvező adózási lehetősége megszűnt, de megmaradt a sportrendezvényre szóló belépőjegyre vagy bérletre adható juttatás adómentessége.

Hivatkozások

- KSH (2020a): [103 ezer fővel dolgoztak kevesebben, mint egy évvel ezelőtt](#). Gyorstájékoztatók, Foglalkoztatottság, Központi Statisztikai Hivatal, Budapest.
- KSH (2020b): [Munkavégzés és családi kööttségek – 2018. II. negyedév](#). Központi Statisztikai Hivatal, Budapest.
- KSH (2020c): [Táv munka és „home office”](#). Központi Statisztikai Hivatal, Budapest.
- LEE, J.–LEE, Y. (2016): Can working hour reduction save workers? *Labour Economics*, Vol. 40. 25–36. o.